

Aspecte din lupta împotriva terorii fasciste, pentru apărarea vieții militanților revoluționari din lagăre și închisori (1940-1944)

OLIMPIU MATICHESCU

Lupta împotriva terorii, pentru apărarea militanților revoluționari, se încadrează organic în ansamblul mișcării muncitorești din România, în epoca sa contemporană. Ea a izvorât din necesități politice obiective, de apărare și ajutorare sub diverse forme a luptătorilor întemnițați, într-o perioadă istorică în care măsurile de coercițiune adoptate de aparatul represiv burghez împotriva mișcării muncitorești, deveneau tot mai accentuate.

La adăpostul legiuirilor antimuncitorești, a permanentizării stării de asediu, clasele dominante au căutat să dezorganizeze mișcarea revoluționară a proletariatului român, să distrugă activitatea forței sale conducătoare — Partidul Comunist. Mii de militanți ai mișcării muncitorești au fost arestați, schingiuiți, ușiți prin tribunalele militare și condamnați la numeroși ani de temniță.

În atare împrejurări istorice, grija pentru ajutorarea victimelor terorii antimuncitorești a devenit una dintre preocupările majore și permanente ale organizațiilor politice și profesionale proletare. Organizațiile de masă cu caracter specific de luptă împotriva terorii antimuncitorești, care au luat naștere ca urmare a acestei stări de fapt, își justificau existența politică nu numai din considerente de solidaritate tovarășească de clasă, care, desigur, își aveau însemnătatea lor. Aprecierea importanței acestei activități în ansamblul mișcării revoluționare a clasei muncitoare impune o analiză cu mult mai complexă.

Meritul existenței acestor organizații nu trebuie judecat, de asemenea, numai prin prisma ajutoarelor efective, materiale care se îndreptau periodic spre militanții revoluționari întemnițați, victime ale măsurilor represive adoptate de aparatul de stat reacționar. Trebuie avut în vedere că aceste organizații, departe de a fi organisme de acțiune filantropică, aveau un caracter combativ și revoluționar. Acțiunile întreprinse în scopul salvării militanților revoluționari constituiau tot atâtea prilejuri de demascare a carențelor regimului burghez, de propagandă a ideologiei de clasă a proletariatului, a năzuințelor sale economice și politice.

Ajutorarea victimelor terorii burgheze, trebuie înțeleasă, pe de altă parte, nu ca un scop în sine. Acțiunile de salvare a vieții deținuților politici întreprinse de partidul comunist, prin intermediul organizațiilor de apărare, urmăreau nu numai recuperarea fizică, stricto-senso, a luptătorului revoluționar arestat. Preocuparea pentru ajutorarea militanților clasei muncitoare viza pe lângă aspectul uman al problemei și pe cel politic: de a repune aceste cadre în circuitul luptei revoluționare la nivelul întregii lor capacități, în vederea continuării mișcării revoluționare pe planuri superioare de activitate.

Ajutorarea familiilor pe care le lăsau în urma lor fără posibilități de întreținere, în unele cazuri pentru perioadele de timp destul de îndelungate,

constituia un alt aspect însemnat legat de sprijinul moral pe care aceste acțiuni îl reprezentau pentru activiștii politici, revoluționari.

Vedem, deci, că sub multiple aspecte activitatea de apărare a prizoniilor politici, victime ale luptei de clasă dintre proletariat și burghezie se leagă direct de lupta Partidului Comunist pentru transpunerea în fapt a liniei sale politice. În lumina acestor câteva concluzii, organizațiile de ajutorare pot fi considerate ca mijloace de rezistență ale maselor populare în lupta pentru înlăturarea dominației de clasă a burgheziei.

Necesitatea organizării unei asistențe substanțiale și permanente pentru victimele terorii antimuncitorești, s-a pus în România cu mai mare acuitate în toamna anului 1920, în directă legătură cu mișcările greviste și cu măsurile represive pe care clasele dominante le-au adoptat, cât și ca o măsură de prevedere pentru pasul hotărâtor pe care pregătirea grevei generale din octombrie 1920 îl constituia. În aceste condiții, când mișcarea muncitorească din România depunea eforturi pentru găsirea unor forme adecvate de luptă împotriva măsurilor represive tot mai accentuate, care să depășească vechile metode și mijloace de activitate spontană și să aibă un caracter permanent, a fost înființată, în septembrie 1920, Crucea Roșie Socialistă, din inițiativa Partidului Socialist și a Comisiei Generale a Sindicatelor.¹

Crearea Crucii Roșii Socialiste constituie un pas înainte pe linia luptei organizate a proletariatului român, pentru ajutorarea materială, apărarea morală și juridică a luptătorilor revoluționari întemnițați. Înființată într-un moment însemnat pentru mișcarea muncitorească din țara noastră, în ajunul marelui conflict de clasă care a fost greva generală din octombrie 1920, Crucea Roșie Socialistă reprezintă începutul constituirii formelor organizate de ajutorare a deținuților politici comuniști, antifasciști din România. Activitatea inaugurată în această perioadă de Crucea Roșie Socialistă a continuat permanent, sub alte denumiri — Comitetul Central de Ajutorare de pe lângă Comisia Generală a Sindicatelor, Comitetul Central de Ajutorare al Partidului Comunist, Ajutorul Roșu, Apărarea Patriotică — până la eliberarea României de sub jugul fascist.

Transformările organizatorice survenite în evoluția organizațiilor de ajutorare și apărare, reflectă preocupările mișcării muncitorești pentru adoptarea continuă a acestora la necesitățile impuse de prigonirea tot mai mare a luptătorilor revoluționari ai clasei muncitoare, de înăsprirea terorii antimuncitorești.

Restructurări organizatorice s-au impus cu precădere în perioada deosebit de grea a anilor 1940—1944. Într-adevăr, în condițiile istorice noi, determinate de instaurarea dictaturii militare-fasciste, mai apoi de împingerea României în războiul hitlerist, și în conformitate cu schimbările survenite în concepțiile strategice și tactice ale Partidului Comunist, pe linia făuririi Frontului patriotic antihitlerist, profilul Ajutorului Roșu, organizație de apărare și luptă împotriva terorii, care a activat până în anul 1940, s-a modificat la rîndul său.²

Deși activitatea de apărare și ajutorare a comuniștilor întemnițați a continuat să aibă prioritate, obiectivele inițiale ale luptei împotriva terorii antimuncitorești, de apărare și sprijinire a victimelor luptei de clasă dintre proletariat și burghezie se cereau lărgite, avînd în vedere cerințele politice impuse

1 Olimpiu Matichescu, **Lupta pentru apărarea și ajutorarea victimelor terorii antimuncitorești din România în anii 1920—1924**, în „Analele de istorie”, XV (1969), nr. 2, p. 29—42.

2 Olimpiu Matichescu, **Ajutorul Roșu**, în „Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de P.C.R. în anii ilegalității (1921—1944)”, vol. I, Editura politică, București, 1970, p. 125—242.

de momentul istoric respectiv. Într-adevăr, condițiile specifice ale anilor 1940—1944 evidențiau mai mult ca oricând necesitatea ajutorării tuturor categoriilor de luptători antifasciști, indiferent de clasa socială din care aceștia proveneau, criteriul esențial de apreciere fiind atitudinea față de regimul de dictatură militară și războiul hitlerist.

În aceste împrejurări, Partidul Comunist a luat măsuri concrete pentru transformarea Ajutorului Roșu în noua organizație de luptă împotriva terorii: *Apărarea Patriotică*.

Lupta împotriva terorii, pentru apărarea vieții militanților comuniști și antifasciști din lagăre și închisori, a îmbrăcat în activitatea Partidului Comunist multiple forme de manifestare. Astfel, pe lângă acțiunile concrete de apărare juridică și materială care au constituit o permanență în activitatea Apărării Patriotice, organizație de masă cu caracter specific aflată sub conducerea sa, au fost depuse eforturi deosebite pe tărîm propagandistic pentru formarea unei opinii antifasciste de masă, potrivnică războiului hitlerist, prin acțiuni viguroase de demascare a dictaturii antonesciene, metodelor sale teroriste și samavolnice de guvernare, potrivnice maselor populare, intereselor esențiale ale poporului român.

Popularizarea activității revoluționare și patriotice desfășurate de luptătorii comuniști și antifasciști, preocuparea pentru crearea unor legături organizatorice permanente și viabile între mișcarea revoluționară din afară și colectivele din lagăre și închisori, informarea și aprovizionarea lor cu literatură de partid, intervențiile colective făcute la autorități, pentru împiedicarea condamnărilor la moarte și ameliorarea regimului distrugător, în sfîrșit alte elemente care țin de ceea ce putem defini drept apărare morală a militanților revoluționari, au constituit sarcini permanente puse de Partidul Comunist în fața Apărării Patriotice.

Instituirea pedepsei cu moartea și asasinarea luptătorilor patrioți pentru delikte de natură politică, posibilitatea evaziunii organelor represive de la orice norme de legalitate, luate chiar în sensul lor burghez limitat; anchetele bazate pe schingiuri, presțiuni și teroare, în general întreg cortegiul de acte samavolnice prin care regimul de dictatură militară căuta să înăbușe mișcarea de rezistență a poporului român față de războiul hitlerist, au constituit factori care au ridicat în fața Apărării Patriotice probleme noi, complexe pe linia acțiunilor de apărare morală. Nu mai putea fi vorba de intervenții menite să demonstreze ilegalitatea acuzațiilor aduse militanților implicați în diverse procese — apelînd la însăși constituția burgheză în vigoare — să determine solidaritatea maselor muncitorești pentru îmbunătățirea condițiilor de trai și impunerea regimului politic în închisori. Se pune, de data aceasta, problema salvării vieții luptătorilor comuniști și antifasciști într-un mod mult mai direct, concret, începînd cu intervenții menite să prevină condamnările lor la moarte în procese, pe de o parte, cu acțiunile permanente desfășurate ulterior împotriva asasinării lor în lagăre și închisori, pe de alta.

Popularizarea activității revoluționare și patriotice a luptătorilor comuniști și antifasciști arestați, țîrîți prin tribunalele militare și condamnați la moarte sau ani de muncă silnică, constituie, pe lângă aspectul său de ajutorare morală, prilej concret de luptă împotriva dictaturii militare-antonesciene, a războiului hitlerist, contra cărora aceștia se ridicaseră cu curaj. Propaganda pe care Apărarea Patriotică o făcea în jurul victimelor din lagăre și închisori se încadra în acest fel în ansamblul măsurilor, a mijloacelor de luptă pe care Partidul Comunist, organizațiile de masă de sub conducerea sa le foloseau în

vederea doborîrii regimului de dictatură militară, subminării mașinii de război naziste, redobîndirea pe această bază a independenței și suveranității naționale călcate în picioare de hitleriști și acoliții lor din țară.

Acțiunile propagandistice împotriva terorii — întreprinse de organizație prin intermediul uzitat și eficace al editării de manifeste, au urmat sensul cronologic general în care activitatea organizației s-a desfășurat în ansamblul său, evoluția măsurilor represive adoptate în perioada de care ne ocupăm împotriva mișcării muncitorești și antifasciste în general. Un prim mare moment în această direcție l-a constituit preluarea puterii politice în stat de către guvernul reacționar prezidat de I. Gîgurtu, la 4 aprilie 1940. Înființarea primelor lagăre de concentrare pe teritoriul țării noastre și arestările masive de militanți comuniști și antifasciști care au urmat, menite să înăbușe revolta firească a maselor muncitorești, lupta Partidului Comunist împotriva politicii falimentare a regimului de dictatură regală, au avut ecou imediat în activitatea publicistică a Apărării Patriotice. Comitetul Central al organizației a editat în perioada următoare o suită de manifeste în care cerea maselor muncitorești să facă zid în jurul închisorilor, pentru eliberarea celor arestați.³ „Mii și mii de muncitori, țărani și intelectuali — se arată într-un asemenea document — adunați din toate colțurile țării, smulși cu cea mai mare brutalitate din sânul familiilor lor, din fabrici, brutalizați de jandarmi și poliție, sînt supuși în lagărele de concentrare de la Miercurea Ciuc, Caracal, Bistrița etc. unui regim de brutală exterminare“.⁴

Pasivitatea politică, în atare împrejurări, ar fi însemnat încurajarea unui regim despotice și reacționar. De aceea organizația cheamă opinia publică și democratică să reacționeze, să lupte prin proteste colective, greve, întruniri și demonstrații, pentru desființarea petelor negre pe care lagărele de concentrare de tip nazist le reprezentau pe teritoriul României, locuit de un popor cu tradiții democratice și progresiste. „Muncitori, intelectuali, cetățeni! Salvați prin lupta voastră, viața aceluia care au strigat durerea voastră și v-au călăuzit acțiunea pentru o pîine mai bună, pentru un trai mai omenesc, pentru dreptul vostru la muncă și cultură, care au luptat pentru cauza voastră contra războiului, pentru pace“.⁵

Alături de literatura propagandistică a Partidului Comunist, manifestele editate de Apărarea Patriotică atrăgeau atenția poporului român să nu se lase indus în eroare de demagogia fascistă a Gărzii de fier⁶, care printre altele „mărețe realizări“ etala sus și tare că ar fi desființat, chipurile, închisorile din România. „Da, dar pentru cine? — puneă întrebarea Comitetul Regional din Galați al Apărării Patriotice — Pentru asasinii și aventurierii din Garda de fier, pentru asupritorii și ucigașii poporului. Da, nu pentru miile de mun-

3 Manifest editat de Comitetul Central al organizației, intitulat **Comitetul Central al Apărării Victimelor Teroarei din România**, în Arhiva C.C. al P.C.R., fond nr. 95, dosar nr. 14545, f. 42.

4 *Ibidem*, fondul nr. 96, dosar nr. 549, f. 10—40.

„Oameni, oamenii cinstiți! — apela în acest sens **Comitetul Teritorial pentru Ardeal și Banat al Frontului Ajutorului și Solidarității** — Două căi stau în fața noastră! Trebuie să acționăm sau veți pieri. Dacă nu vreți să muriți, dacă nu vreți ca războiul, foametea, teroarea să nimicească poporul României, atunci luptați împotriva terorii, a internărilor, protestați în mase la locul vostru de muncă, împotriva arestării, răpirii celor care luptă pentru interesele oamenilor muncii” (Manifest original în Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 244, f. 29).

5 Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 549, f. 10—40.

6 Manifest semnat: **Comitetul din București al Organizației pentru apărarea și ajutorarea victimelor terorii imperialiste**, răspîndit în București, în decembrie 1940, în Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 264, f. 209—213.

citori care și-au ridicat glasul pentru un trai mai omenesc, pentru mărirea salariilor (...). Nu, nu s-a desființat nici o închisoare pentru luptătorii ieșiți din rîndurile noastre. Ei zac și astăzi în lanțuri și în închisori, în lagăre, păziți de legionari”.⁷

Antonescu și Horia Sima nu puteau acorda libertate poporului român pe care îl înfeudaseră Germaniei naziste. Pentru militanții revoluționari din lagăre și închisori, eliberarea nu putea veni decît din partea maselor populare, a luptei sale împotriva terorii, pentru libertatea și independența țării noastre. „Jos teroarea gardistă !”, „Jos labelle hitleriste de pe România”, „Amnistie !, Amnistie !, Amnistie ! Un singur glas să răsună pe tot cuprinsul Moldovei !” — erau parolele de luptă lansate la rîndul său de către Comitetul Regional din Moldova al Apărării Patriotice în noiembrie 1940.⁸

Demascarea caracterului fascist al guvernării instaurate la 6 septembrie 1940, jafurile și crimele puse la cale în întreaga țară de către legionari, au fost demascate cu deosebită virulență în materialele propagandistice editate de organizație în această perioadă. „Glia strămoșească geme sub apăsarea cizmelor nemțești”, aduse în țară de I. Antonescu și Horia Sima împotriva voinței și intereselor poporului român, atrăgea atenția organizația locală a Apărării din București.⁹ Jaful și asasinatul politic, tindeau să fie instituționalizate ca metodă de guvernămînt, viitorul poporului era în primejdie.

Asemenia chemări și luări de poziție din partea comuniștilor care lucrau în cadrul organizațiilor Apărării Patriotice, erau menite să mobilizeze masele largi populare, forțele progresiste și patriotice ale națiunii, să le ridice la luptă alături de clasa muncitoare, de Partidul Comunist pentru eliberarea poporului de tirania fascistă și alungarea contropitorilor naziști. „Protestați în masă la autorități împotriva arestării nelegale a tovarășilor voștri de muncă, a vecinilor, cunoscuților voștri, a rudelor voastre. Prin acțiunile voastre vă veți apăra pe voi înșivă ! Dacă nu acționați, mîine teroarea va lovi în voi”.¹⁰ „Formați grupe de auto-apărare și rezistați cu hotărîre contra arestărilor (...). Organizați comitete de ajutorare a victimelor teroarei și familiilor lor”.¹¹

Literatura propagandistică editată de Apărarea Patriotică în această perioadă de început a dictaturii militare-fasciste, este bogată și cu largă răspîndire în majoritatea centrelor mai însemnate din țară. Alături de acțiunile propagandistice similare inițiate de Partidul Comunist și U.T.C., Apărarea Patriotică a contribuit la demascarea adevăratului caracter al acestui regim¹², a pericolului înspre care România era împinsă ca urmare a înfeudării sale imperialismului german. Apelurile sale au avut ecou în mase ; au fost create noi comitete de ajutorare a victimelor din lagăre și închisori, comitete de auto-apărare de care bandele legionare s-au lovit nu arareori în cartierele muncitorești și cele locuite de populație de naționalitate evreiască. Exterminarea militanților comuniști și antifasciști din lagăre și închisori — așa cum au cerut în repetate rînduri acoliții lui Horia Sima — nu a mai fost posibilă. Masele muncitorești, opinia publică progresistă și democratică s-au ridicat în apărarea vieții lor.

În condiții deosebit de grele, în toamna anului 1940, „Comitetul Regional al Frontului de ajutorare și solidaritate din Ardealul de Nord”, a editat

7 Manifest semnat : **Organizația de apărare și luptă împotriva teroarei, Regionala Galați**, în Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2316, f. 211-212.

8 Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 8, dosarul nr. 1828, f. 155.

9 *Ibidem*, fondul nr. 1, dosarul nr. 264, f. 210—213.

10 Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 244, f. 29.

11 *Ibidem*, fondul nr. 96, dosarul nr. 549, f. 10—40.

12 Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., cota K. XXIV-1, inv. 1895.

după dictatul fascist de la Viena manifestul intitulat *Ne adresăm către toți oamenii cinstiți!*¹³ Amintind situația tragică a maselor muncitorești, teroarea instaurată de ocupanții horthyști, documentul cheamă la luptă împotriva lagărelor de concentrare, a șovinismului și asupririi populației românești, alungată din fabrici și întreprinderi. „Să ajutăm cu alimente, cu îmbrăcăminte, cu bani pe cei ce suferă în urma terorii și pe frații noștri români lipsiți de posibilitatea de a munci. Să luptăm împotriva asupririi naționale”.¹⁴

Rebeliunea legionară din ianuarie 1941 și tranșarea disputei pentru putere în favoarea lui I. Antonescu, nu a adus vreo schimbare esențială în situația deținuților politici din lagăre și închisori, nici în ceea ce privește regimul politic intern, sub aspectul terorizării, înăbușirii mișcării muncitorești și democratice. Pregătindu-se să împingă România în agresiunea hitleristă împotriva Uniunii Sovietice, I. Antonescu a dispus noi măsuri de oprire a luptei revoluționare și patriotice a Partidului Comunist. A fost instituită pedeapsa cu moartea, s-au făcut noi arestări și internări de militanți comuniști și antifasciști.

În aceste condiții, activitatea propagandistică a Apărării Patriotice în jurul luptătorilor patrioți a continuat. „Odată cu luarea măsurilor coercitive împotriva militanților mișcării de stînga, organizațiile comuniste ale Ajutorului Reșu — concomitent cu intensificarea acțiunii de strîngere de fonduri în vederea ajutorării celor condamnați sau internați — au lansat și manifeste de propagandă, în care masele muncitorești sînt îndemnate să treacă la acțiuni democratice de stradă, greve și trimiterea de proteste la autoritățile de stat, pentru eliberarea internaților și desființarea lagărelor de muncă” — nota în această direcție un referat al Direcției generale a poliției, în iulie 1941.¹⁵

Asemenea manifeste au fost răspîndite în capitală, cu prilejul judecării la Curtea Marțială a procesului grupului de activiști ai Partidului Comunist, în luna mai 1941.¹⁶ Masele muncitorești erau chemate să protesteze împotriva instituirii pedepsei cu moartea, pentru eliberarea comuniștilor judecați.¹⁷

Problema luptei pentru salvarea deținuților politici din lagăre și închisori, a stat în preocuparea organizațiilor Apărării Patriotice din București cu prilejul campaniei politice de 1 Mai 1941. În cadrul consfătuirilor prealabile care au avut loc, în cursul lunii aprilie, au fost fixate lozincile de luptă pentru amnistie, ieftinirea traiului, împotriva dictaturii militare, pentru eliberarea celor arestați.

Alături de Partidul Comunist și de alte forțe sociale progresiste și democratice, Apărarea Patriotică a luat poziție față de actul nefast al împingerii României în războiul hitlerist. În manifestul adresat maselor muncitoare de Comitetul Central al organizației, în luna iulie 1941, poporul român era chemat să nu se lase înșelat de demagogia fascistă, să privească realitatea istorică în adevărata sa semnificație: insturarea dictaturii antonesciene a adus după sine pierderea independenței naționale, scumpirea vieții, teroare, lagăre de concentrare și pedeapsa cu moartea, un război nepopular, străin intereselor fundamentale ale întregului popor.¹⁸

13 Copie a Siguranței maghiare, în Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 10. dosarul nr. 2658, f. 28.

14 *Ibidem*.

15 Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 4, dosarul nr. 709, f. 343.

16 *Ibidem*, dosarul nr. 716, f. 446—447.

17 Original, în Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 3693, f. 139.

Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 4, dosarul nr. 715, f. 240.

18 Manifest original în Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 19, f. 466, 501, 503.

Singura soluție care putea fi luată în considerare pentru prevenirea catastrofei naționale spre care era împins poporul român era rezistența, lupta împotriva mașinii de război hitleriste, împotriva dictaturii antonesciene, pentru ieșirea României din război și alungarea din țară a ocupantului nazist.¹⁹

Documentul atrăgea atenția că, în acele împrejurări, lupta împotriva terorii, pentru apărarea multilaterală a militanților patrioți revoluționari constituia o cerință obiectivă de maximă însemnătate pentru însăși organizarea și desfășurarea mișcării de rezistență, și succesul obiectivelor politice amintite. „Impiedicați arestarea de către Siguranță și Poliție și înscenările de procese celor mai hotărâți muncitori ce stau în fruntea acțiunilor voastre ! Impiedicați înfușcarea victimelor teroarei fasciste ; Faceți zid în jurul lor, salvându-le viața ! Luptați prin acțiuni și proteste pentru desființarea lagărelor de internare, unde zilnic sînt duși sute de muncitori și pentru eliberarea celor închiși, a miilor de muncitori, țărani și intelectuali care nu au altă vină decît că au luptat pentru o viață mai bună, contra războiului, pentru pîine ! Cereți amnistia generală ! Fiți solidari ! De voi depinde viața celor închiși în lagăre !”²⁰

Intr-un manifest similar editat de Comitetul Regional Galați al organizației de apărare, la sfîrșitul lunii iunie 1941, se făcea o paralelă între primul război mondial și cel în curs, subliniindu-se că poziția agresivă a imperialismului german față de România nu s-a schimbat, că războiul împotriva Uniunii Sovietice nu putea aduce nimic bun pentru poporul român, subjugat.²¹ De aceea, „Organizația victimelor teroarei fasciste cheamă alături de ea pe iubitorii de pace și libertate, pe cei cu simț omenesc (...) ca împreună să formăm un larg front al solidarității, luptînd împotriva războiului, împotriva teroarei fasciste, pentru pace cu toate popoarele dornice de libertate”²². „Ajutînd pe cei închiși ne ajutăm pe noi la eliberarea da sub cizma hitleristă” — conchidea documentul în partea sa finală.²³

Activitatea propagandistică a Apărării Patriotice a continuat în anii următori prin numeroase inscripții de lozinci și răspîndiri de manifeste de mici dimensiuni (fluturași), în care masele muncitorești erau chemate să lupte pentru salvarea vieții militanților comuniști și antifasciști din lagăre și închisori, pentru pace cu Uniunea Sovietică, alungarea trupelor hitleriste din România ș.a.²⁴

Dintre acestea, rețin atenția, prin problematica lor deosebită, două materiale : manifestul editat de Comitetul local din București al Apărării, în martie 1942, cu prilejul comemorării Comunei din Paris și broșura editată de Regionala Apărării Patriotice din Banat, în toamna anului 1943, intitulată : *Sîngele vărsat nu se spală cu vorbe*.

Documentul organizației locale din București se adresa cu precădere activiștilor și cotizanților Apărării Patriotice, constituind de fapt un program concret de acțiune, menit să ducă la întărirea organizatorică, a activității desfășurate în vederea formării frontului patriotic de luptă împotriva terorii, pentru apărarea luptătorilor revoluționari judecați de curțile marțiale, internați sau întemnițați în lagăre și închisori.²⁵

19 Ibidem.

20 Ibidem, p. 103.

21 Copie a organelor de siguranță din Galați de pe documentul original, în arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 7, dosarul nr. 1361, f. 339—340.

22 Ibidem.

23 Ibidem.

24 Originalele acestor manifeste (fluturași) se găsesc în Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 280, f. 40, 386 ; dosarul nr. 9317, f. 138—141, 161—162.

25 Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 274, f. 133—139.

Broșura amintită a comitetului regional din Banat al Apărării avea, dimpotrivă, un caracter larg : demasca, pe bază de fapte, situația tragică a miilor de internați politici din lagărele de concentrare din Transnistria, chema masele de oameni ai muncii la luptă pentru salvarea vieții lor, pentru formarea frontului patriotic împotriva terorii.²⁶

Un rol însemnat în activitatea de ajutor și apărare a militanților revoluționari întemnițați și internați l-au avut organele de presă ale Apărării Patriotice, gazetele „Apărarea” și „Buletinul Apărării Patriotice.”

Stabilitatea mai bună, sub raport organizatoric, pe care comitetele Apărării din Banat le-au avut în perioada anilor 1940—1944, comparativ cu desele căderi de membri din celelalte regiuni, a creat condiții ca ziarul „Apărarea” să fie editat la Timișoara, în februarie 1942, în calitate de organ de presă al comitetului regional Banat al Apărării Patriotice.²⁷ Concomitent, ziarul era tradus în limba maghiară sub titlul de : „Ellenállás” („Rezistența”).

„Apărarea” a avut o ediție lunară destul de frecventă, dacă ținem seama de condițiile de atunci, și trebuie apreciată strădania colectivului de militanți comuniști care constituiau redacția, de a-i imprima un caracter adecvat profilului organizației pe care o reprezenta. Într-adevăr, gazeta a fost în primul rând un organ militant de presă împotriva terorii, sub orice formă s-ar fi manifestat ea : în fabrici și întreprinderi — bătaii, abuzuri de tot felul, încarcerări, — pe ogoare — teroarea jandarmilor, a preceptorilor, rechiziții și mobilizări la munci forțate, viața prizonierilor de război sovietici de pe raza regiunii Banat, necesitatea ajutorării lor, arestări, schingiuri, situația gravă a militanților comuniști și antifasciști din lagăre și închisori, luări de poziție pentru apărarea vieții lor, împotriva provocărilor, a spargerii colectivelor, pedepselor așa-zis disciplinare, care le subminau sănătatea, încercărilor de a-i izola de evenimentele sociale și politice din exterior. „Ingrămădiți în celule de ciment prea mici, cu aerul stricat, flămânzi și zdrențăroși, dar cu o voință neînfrcată, ei duc lupta pentru îmbunătățirea regimului din închisori, împotriva teroarei fasciste care îi sugrumă (...). Toate acestea însă nu fac decât să fie mai dârji și mai conștienți de cauza pentru care luptă : doborârea hitlerismului, eliberarea patriei” — aprecia gazeta, în acest sens, lupta neînfrcată a militanților comuniști din lagăre și închisori. „*Români ! Românce !* Toți cei care gândiți și simțiți omeneste să facem tot posibilul pentru ușurarea soartei luptătorilor libertății noastre. Să salvăm pe cei mai buni fii ai noștri din ghiarele sângeroase ale teroarei fasciste, să-i ajutăm în lupta lor prin lupta noastră zilnică”²⁸

Alte titluri ca : *Siguranța ucide, Organizațiile hitleriste sînt stîlpii asupririi poporului român, Hitler a ordonat exterminarea antifasciștilor din România, La noul val de teroare hitleristă să răspundem cu solidaritatea de luptă a întregului popor ! Să pedepsim de pe acum pe călăii și trădătorii neamului nostru, Situația deportaților din Transnistria se înrăutățește zi de zi, sînt semnificative în acest sens.*²⁹

26 V. Marin, V. Petrișor, **Lupta organizațiilor P.C.R. din Banat în fruntea maseilor populare împotriva dictaturii fasciste, pentru zdrobirea invadatorilor hitlerişti**, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., VIII (1962), nr. 4, p. 61..

27 Vezi colecția ziarului ilegal „Apărarea”, în Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., fondul presă ; Titu Georgescu, Mirceta Ioanid, **Presa P.C.R., și a organizațiilor sale de masă, 1921—1944**. Editura științifică, București, 1963, p. 297.

28 „Apărarea” din octombrie 1943.

29 Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de lângă C.C. al P.C.R., fondul presă, colecția ziarelor „Apărarea” și „Ellenállás”.

„Apărarea“ a fost răspândită cu regularitate în fabricile și întreprinderile din Timișoara, Reșița, Arad și alte localități din Banat, prin intermediul organizațiilor de patronaj.³⁰

„Buletinul Apărării Patriotice“ a apărut la 1 iunie 1944. Din tematica celor trei numere, apărute pînă în august 1944, găsim strădania gazetei de a răspunde unor probleme fundamentale legate de activitatea și sarcinile puse de Partidul Comunist în fața Apărării Patriotice, și anume: demascarea terorii fasciste sub toate formele sale de manifestare și lupta pentru realizarea unui front național împotriva terorii; popularizarea personalității și activității revoluționare a deținuților și internaților politici comuniști și antifasciști din lagăre și închisori și lupta, sub diverse aspecte — ajutorare materială, apărarea morală sau juridică — pentru salvarea vieții lor; lărgirea caracterului de masă a Apărării Patriotice, încadrarea ei mai activă în acțiunile revoluționare, organizate și conduse de Partidul Comunist, pentru dobîrîrea dictaturii antonesciene, ieșirea României din războiul antisovietic și alungarea din țară a cotropitorilor naziști.³¹

Dintre cele mai semnificative titluri publicate de gazetă, în virtutea obiectivelor pe care și le propunea, amintim: *Teroarea din Valea Prahovei*, în legătură cu procesul Regionalei P.C.R. Prahova judecat la Curtea Marțială din Ploiești în mai 1944, *Inchisori trecute prin foc și sabie, Rîbnița semnal de alarmă* — numărul 2; *Frontul național împotriva teroarei, Noi arestări de patrioți, Lagărul de la Tg. Jiu, Rudele deținuților și internaților politici, victime ale teroarei hitleriste, Teroarea din întreprinderi, Teroarea la sate, Un ecou* — în numărul 3 și altele.³²

Buletinul „Apărării Patriotice“, editat cu concursul și sprijinul permanent al P.C.R., a avut un rol însemnat în cadrul acțiunilor întreprinse de organizație, în vederea ajutorării materiale, apărării morale și juridice a militanților comuniști și antifasciști într-o perioadă istorică grea, cînd Partidul Comunist, forțele democratice și patriotice ale națiunii, printre care se numărau în primul rînd luptătorii revoluționari din lagăre și închisori, depuneau eforturi finale pentru pregătirea și înlăptuirea insurecției naționale antifasciste din august 1944.

La sfîrșitul lunii iulie 1944, Comitetul Regional Moldova al Apărării Patriotice, sprijinit de resortul de agitație și propagandă al Regionalei P.C.R. a reușit să editeze un organ propriu de presă: „Buletinul Apărării Regionalei Moldova“.³³ În numărul 1, singurul care a apărut, sînt publicate materiale privind situația de pe diverse fronturi de luptă, apeluri către populație să nu se supună la evacuări, despre asasinarea deținuților politici comuniști în închisoarea de la Rîbnița ș.a.³⁴

Preocupări în direcția activității propagandistice, editoriale au avut și organizațiile de ajutor și apărare din nordul Transilvaniei, teritoriu crotopit de Ungaria horthystă, ca urmare a dictatului fascist de la Viena. A apărut, astfel, în ianuarie 1941, primul număr al „Buletinului Comitetului Regional Ardealul de Nord al Frontului de Ajutorare și Solidaritate“³⁵ Gazeta își propunea să fie un instrument în activitatea organizațiilor de ajutor și apărare, să infor-

30 Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., fondul nr. 40, dosarul nr. 960, f. 8, 32—40.

31 Vezi Colecția ziarului „Buletinul Apărării Patriotice“, în Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., fondul presă.

32 *Ibidem*.

33 Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., fondul presă.

34 *Ibidem*.

35 Autorul a folosit copia făcută de organele de poliție maghiare de ocupație, în Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2658, f. 31—38.

meze opinia publică democratică și antifascistă despre toate formele de manifestare a terorii, să ia poziție în apărarea militanților revoluționari arestați, pentru ajutorarea lor.³⁶

În virtutea acestor preocupări, în gazetă sînt inserate titluri ca : *Pentru ajutorarea victimelor teroarei, Tereoirea maghiară — bătaii, întemnițări, lagăre de concentrare, expulzarea și concedierea muncitorilor români din fabrici și întreprinderi, Scrisoare din închisoare, Ce se întîmplă la Baia Mare ș.a.*³⁷

Din contextul problemelor pe care organizația le ridică în fața maselor de oameni ai muncii din nordul Transilvaniei, în legătură cu necesitatea luptei împotriva terorii, pentru ajutorarea materială, apărarea morală și juridică a a luptătorilor patrioți, revoluționari, în paginile gazetei răzbate în permanență ideea menținerii unității de acțiune în rîndurile muncitorilor, forțelor sociale progresiste și antifasciste indiferent de naționalitate, împotriva politicii asupritoare și sovine a ocupanților maghiari.³⁸ Și trebuie precizat că acest deziderat major invocat de gazetă, a fost realizat în practica luptei revoluționare, pe care oamenii muncii români, maghiari, de alte naționalități, din această parte a României le-au desfășurat împotriva dictaturii fasciste, pentru eliberarea patriei lor.

Din păcate însă, primul număr al gazetei nu a mai putut fi urmat de altele, datorită măsurilor represive deosebite luate de organele fasciste de ocupație, a arestărilor în masă efectuate în permanență. Lupta pentru apărarea morală a militanților comuniști și antifasciști nu a putut fi însă înăbușită. Ea a continuat și în această regiune, fără întrerupere, îmbrăcînd diverse alte forme de manifestare.

Activitatea publicistică întreprinsă de Apărarea Patriotică în perioada anilor 1940—1944, prin intermediul manifestelor, a organelor sale de presă, se încadrează în mod organic în ansamblul general al muncii de agitație și propagandă a Partidului Comunist, al cărei principal scop era de a mobiliza masele largi de oameni ai muncii la luptă împotriva dictaturii antonesciene și războiului hitlerist. Prin prisma acestor obiective trebuie apreciat aportul adus de organizație în acest sens, într-o perioadă istorică grea, cînd mijloacele de informare obiectivă a opiniei publice erau rare, iar editarea și difuzarea lor sancționate cu o deosebită severitate.

Proteste și intervențiile colective pe lîngă diverse foruri ale aparatului de stat, inițiate și coordonate de P.C.R. și prin intermediul organizației Apărarea Patriotică, constituie un alt aspect al luptei pentru apărarea și salvarea vieții luptătorilor revoluționari, victime ale terorii.

Acțiunile protestatare s-au desfășurat, în primul rînd, în jurul proceselor intentate luptătorilor comuniști și antifasciști în diverse localități. Pe adresa autorităților fasciste, a lui I. Antonescu personal au fost trimise proteste în legătură cu procesele și condamnările la moarte pronunțate de Curtea Marțială din București în prima jumătate a anului 1941. „Muncitorimea română este profund indignată de arestările și condamnările muncitorilor nevinovați — se arată în protestul semnat „un grup de muncitori“, trimis dictatorului în luna mai 1941 — Cerem eliberarea lor imediată și vă atragem atențiunea că poporul a început să murmure pentru pîine și nu pentru gloanțe”.³⁹ Un protest asemănător era trimis de „un grup de intelectuali“ din București.⁴⁰

36 Ibidem.

37 Ibidem.

38 Ibidem.

39 Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 9593, fila 69—89/1.

40 Ibidem, f. 99—100.

În multe cazuri Apărarea Patriotică a determinat intervenția în favoarea celor judecați, întemnițați sau internați în lagăre și închisori a diverselor personalități politice. Rezultă, de pildă, că în cazul procesului intentat comuniștilor din Constanța, organizația a luat legătura cu o serie de politicieni burghezi „care și-au luat angajamentul să intervină”.⁴¹ Intervenții similare, menite să împiedice asasinarea unor luptători patrioți condamnați la moarte au fost făcute prin intermediul Crucii Roșii Române.⁴²

La începutul lunii decembrie 1943, siguranța a arestat un grup de militanți antifasciști, conducători ai Uniunii Patrioților și Frontului Plugarilor, printre care: dr. Petru Groza, prof. univ. Vlădescu Răcoasa, Miron Belea, Anca Magheru, avocatul Mihail Magheru, studenții Manea Mănescu și Paul Georgescu, muncitorul Petre Ioan de la întreprinderea „Gaz și electricitate”, ș.a. învinuiți de activitate comunistă, împotriva războiului anisovietic.⁴³

Răspunzînd indicațiilor Partidului Comunist, Apărarea Patriotică a luat poziție împotriva condițiilor de teroare în care s-a desfășurat ancheta. În repetate rînduri, inculpații au trebuit să fie tratați la spital înainte de a fi duși în fața instanței de la Curtea Marțială. „Apărarea Patriotică a mobilizat oameni și conștiințe, lumea universitară și baroul spre a obține încetarea maltratărilor, o apărare puternică a așezat procesul pe linia cea justă, potrivită cu situația luptei pentru eliberarea patrioților arestați” — sublinia în această direcție documentul intitulat: *Teroare și represiune în anul 1944. Arestări și schingiuri, procese și omoruri, o pagină de luptă a Apărării Patriotice*, publicat la 1 ianuarie 1945.⁴⁴

Ca urmare a acestor acțiuni, pe adresa autorităților de stat, a completului de judecată au sosit numeroase proteste și azeziuni la activitatea revoluționară și patriotică a celor arestați.⁴⁵ În cele mai multe cazuri ele se încheiau cu parole și chemări la luptă: pentru alungarea nemților din țară, pentru o Românie liberă și independentă ș.a.m.d. „Domnilor magistrați — își intitulau protestul lor un grup de studenți din Capitală — Nu vă lăsați influențați, faceți-vă datoria după cum vă dictează conștiința și dreptatea. Este absurd ca oameni de talia profesorului nostru, domnul Vlădescu-Răcoasa să fie condamnați pentru că își permit a se gîndi numai în interesul țării. Nu uitați că ceasul marilor socoteli încă n-a sosit dar se apropie cu pași repezi și atunci, fiecare dintre noi va trebui să dea socoteala pentru ceea ce a făcut în aceste timpuri tulburi, cînd e mai ușor să fii cu cei tari, dar nu e demn”.⁴⁶

În timp ce la Curtea Marțială din București se desfășura procesul amintit, la 9 februarie 1944 organele serviciului secret al Armatei au arestat 30 de militanți antifasciști, bărbați și femei, în majoritate tineri muncitori și studenți, sub învinuirea de a fi organizat o acțiune antifascistă, contrară legilor în vigoare, la Tipografia „Dacia Traiană”. După 24 de ore de „instrucție” au fost duși la spital muncitorii Constantin Trandafirescu și Ion Lateș, studenții Dan Lazarovici și Gabriela Hasan. Lui Dan Lazarovici medicii spitalului „Regina Elisabeta” nu i-au mai putut ajuta cu nimic. După cîteva ore a murit.

41 Ibidem, dosarul nr. 15, f. 413—431 ; fondul nr. 96, dosarul nr. 684, vol. IV, f. 205—206.

42 Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., fondul nr. 15, dosarul nr. 1086, f. 6.

43 Ibidem.

44 „Scînteia”, nr. 90, din 1 ianuarie, 1945, p. 13.

45 Ibidem.

46 Originale ale acestor documente, în Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 685, f. 55—61, 159, 174—179.

Raportul medical indica, firește, „moarte naturală” — bronchopneumonie acută.⁴⁷

Zile în șir eforturile Apărării Patriotice de a lua legătura cu cei anchetați de serviciul secret au rămas zadarnice. Adevărul s-a aflat cu prilejul predării corpului neînsuflețit al studentului Lazarovici. „Apărarea”, a sunat alarma: viața tuturor patrioților arestați era în cea mai mare primejdie. Inspectorul Tomșa nu era la prima lui ispravă; de prin Bacău, Botoșani sosiră știri că se încearcă introducerea unui sistem nou de gătuire a luptei patrioților, pe calea cea mai scurtă trasată de serviciul secret în strânsă legătură cu Gestapoul. Au fost din nou mobilizați oameni și grupuri patriotice, li s-au arătat faptele atrăgându-li-se atenția asupra consecințelor și răspunderilor”, comenta în acest fel documentul amintit din „Scînteia”, acțiunile întreprinse de organizație.

Cazul Dan Lazarovici, agitația de masă pe care Apărarea Patriotică a făcut-o în jurul lui, a avut consecințe și urmări asupra situației deținuților și internaților politici în general. Făcut direct răspunzător, prin intermediul a numeroase proteste, Antonescu a fost nevoit să dispună efectuarea unei anchete oficiale. Exhumarea cadavrului, refacerea autopsiei cât și depozitiile a peste 50 de membri au dus la constatarea asasinatului.

În cursul lunii aprilie, mai și iunie 1944, în București, Ploiești, Bacău și alte centre au avut loc numeroase arestări și judecări de procese. „În procesele anterioare, menționa în continuare articolul amintit din ziarul „Scînteia” — Apărarea Patriotică și-a îndreptat eforturile în direcția apărării juridice a acuzaților, în aceea a stăvilirii schingiuirilor, și mai ales în aceea a opririi pedepselor capitale și executării lor. Mobilizînd oameni și organizații, a reușit să facă față acestor sarcini”.⁴⁸

Un moment deosebit în cadrul acțiunilor întreprinse de Apărarea Patriotică pentru apărarea morală a vieții luptătorilor din lagăre și închisori l-a constituit asasinatul politic de la închisoarea Rîbnița, din martie 1944, căruia i-au căzut victime 56 de comuniști. Circumstanțele istorice în care asasinatul avea loc — în condițiile ofensivei armatelor sovietice —, corelarea acestui fapt cu alte asasinat individuale și amenințări făcute la adresa deținuților și internaților politici din lagăre și închisori,⁴⁹ au determinat concluzia că asasinatul de la Rîbnița constituie doar începutul unui plan deliberat al hitleriștilor de a lichida pe toți deținuții politici din închisorile și lagărele situate pe teritoriul din care ei se retrăgeau.

În asemenea condiții, la indicația C.C. al P.C.R., Apărarea Patriotică a trecut la adoptarea unor măsuri de amploare care în cadrul activității sale propagandistice, de apărare morală, poartă denumirea de *Campania pentru salvarea celor închiși*.⁵⁰ În „Buletinul Apărării Patriotice” a fost publicată o amplă relatare despre asasinarea comuniștilor de la Rîbnița și pericolul ce amenința pe luptătorii antifasciști în general: „Hitler vrea să lege în mod definitiv soarta poporului român de aceea a bandei de criminali din fruntea

47 „Scînteia”, nr. 90, din 1 ianuarie 1945, p. 13.

48 Ibidem.

49 Asemenea provocări și amenințări cu moartea a deținuților și internaților politici au avut loc în aceeași perioadă la închisorile din București, Ploiești, în lagărul de la Tg. Jiu unde Comandantul ținea să amintească mereu celor internați că „cimitirul nu-i departe” („Scînteia”, nr. 90, din 1 ianuarie, 1945, p. 13).

50 **Teroare și represiune în 1944. Arestări și schingiuiri, procese și omoruri. O pagină de luptă a Apărării Patriotice**, în „Scînteia”, nr. 90, din 1 ianuarie 1945, p. 13.

Germaniei hitleriste — se arată în gazetă — Lupta împotriva teroarei și a tuturor nelegiuirilor barbare este o verigă importantă în lupta pentru salvarea poporului român de la catastrofa în care l-au aruncat guvernul trădător al antoneștilor. Interesele supreme, politice și naționale ale poporului român cer în mod imperios împiedicarea cu orice chip a reeditării masacrelor. Rîbnița trebuie să fie un semnal de alarmă pentru pornirea la luptă: *Fiecare să-și facă un sever examen de conștiință și să răspundă dacă din momentul în care a luat cunoștință de cele de mai sus, mai are dreptul la o clipă de odihnă pînă cînd sancțiunile nu vor fi aplicate și pînă cînd nu va fi făcut tot ce este omenesc cu putință pentru a înfiera și împiedica repetarea unor crime abominabile care apasă asupra întregului popor*.⁵¹

Sînt redate, în continuare, condițiunile în baza cărora organizația înțelegea că se poate realiza un „larg front național împotriva teroarei hitleriste”, și care, în fapt, erau obiectivele de ajutorare materială, apărare morală și juridică ale Apărării Patriotice, așa cum fuseseră ele traduse în fapt în cursul anilor precedenți,⁵² „Partidele democratice din România, organizațiile și asociațiile patriotice, militarii și personalitățile, tot ce este cinstit și iubitor de țară să înțeleagă — acum cît nu este prea tîrziu — că închisorile și lagărele politice prezintă una din cotele bătăliei, unde se hotărăște soarta țării, viața lor însăși”, conchidea în partea sa finală, documentul amintit.

Iminența pericolului, a făcut să treacă dincolo de popularizarea în scris și prin viu grai a situației extrem de grele în care se găseau în acele momente miile de luptători revoluționari din lagăre și închisori. Factorii politici din guvern, conducători de instituții pe linia aparatului de stat, partide și grupări politice au fost avertizați asupra răspunderii fiecăruia — responsabilitate pentru ceea ce făceau sau omiteau a face în vederea salvării vieții militanților antifasciști din lagăre și închisori. În organul de presă al Apărării Patriotice au apărut liste de anchetatori, directori de închisori, funcționari din aparatul de poliție și siguranță care se făcuseră vinovați de acte de teroare la adresa comuniștilor, a patrioților arestați.

Comitetul Central al Partidului Comunist, Apărarea Patriotică au adoptat, de asemenea, măsuri concrete „pentru smulgerea cu forța din închisori și lagăre a patrioților închiși, în clipa potrivită”, în cazul că lucrările ar fi evoluat în direcția asasinării lor în masă.⁵³

Paralel cu acțiunile de sprijin și solidaritate desfășurate în exterior, reactivizarea pericolului de exterminare a deținuților și internaților politici, a impus Partidului Comunist, organizației sale de luptă împotriva terorii, adoptarea unor măsuri de consolidare organizatorică a colectivelor de militanți revoluționari din lagăre și închisori, în vederea întăririi posibilităților lor interne de luptă împotriva terorii fasciste, pentru menținerea unor legături politice și organizatorice nemijlocite și permanente cu mișcarea de rezistență antifascistă din afară, organizată și condusă de Partidul Comunist.

Eforturile întreprinse de Apărarea Patriotică pentru apărarea vieții luptătorilor patrioți din lagăre și închisori ar impune concluzii multiple, avînd în vedere și multitudinea formelor în care acest ajutor s-a manifestat, contribuind la salvarea vieții militanților revoluționari, la apărarea onoarei, a demnității lor: acțiuni propagandistice scrise, intervenții și presiuni la autorități, informarea multilaterală a colectivelor din lagăre și închisori, coordonarea

51 „Buletinul Apărării Patriotice”, nr. 2 din iulie 1944.

52 Ibidem.

53 Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 15, f. 428—429.

acțiunilor lor prin sfaturi și instrucțiuni etc. Drept concluzie, vom menționa din nou că toate aceste acțiuni în sprijinul luptătorilor revoluționari închiși și internați, pentru apărarea vieții lor, consemnate în documentele vremii sub denumirea de : *Lupta pentru apărarea morală a deținuților politici*, se încadrează organic în ansamblul mișcării de rezistență antifascistă a poporului român, organizată și condusă de Partidul Comunist, la capătul căreia găsim saltul calitativ al victoriei insurecției naționale antifasciste de la 23 August 1944.

Din acest punct de vedere aportul pe care Apărarea Patriotică l-a adus la înfăptuirea obiectivului strategic final al Partidului Comunist — dobărârea dictaturii antonesciene și ieșirea României din războiul hitlerist, a fost însemnat și, în funcție de natura specifică a activității sale, poate fi apreciat prin prisma mai multor considerente :

În primul rând trebuie avut în vedere că lărgind cadrul de ajutorare morală asupra tuturor militanților patrioți și antifasciști, indiferent de clasa socială și apartenența la partid, luptînd pentru formarea unității de acțiune împotriva terorii la scară națională, Apărarea Patriotică a sprijinit direct preocupările permanente ale Partidului Comunist în direcția realizării Frontului național antihitlerist, a contribuit la mobilizarea și antrenarea maselor largi democrate și antifasciste la acțiunile revoluționare, de luptă împotriva dictaturii antonesciene și a războiului hitlerist.

Trebuie subliniat, în directă legătură cu această contribuție, că acțiunile de ajutorare și apărare morală întreprinse de organizație au avut efecte pozitive nu numai asupra militanților revoluționari din lagăre și închisori și asupra familiilor acestora. Ele s-au repercutat, în același timp, asupra moralului luptătorilor din afară, care au putut constata în mod concret că acțiunile lor sînt susținute de masele largi ale poporului român, prin sprijinul multilateral pe care acestea au înțeles să-l acorde la nevoie, răspunzînd chemărilor Apărării Patriotice și susținînd acțiunile sale menite să împiedice asasinarea politică a luptătorilor patrioți, antifasciști.

Între organizațiile de masă conduse de Partidul Comunist în această perioadă, Apărarea Patriotică a avut, datorită profilului activității sale, cea mai largă bază organizatorică. În afară de miile de membri și cotizanți permanenți, organizația a antrenat la acțiunile sale zeci și sute de mii de oameni de pe întreg cuprinsul țării. Donînd ajutoare materiale sau participînd la numeroasele acțiuni protestatoare de apărare a vieții deținuților și internaților politici din lagăre și închisori, masele muncitorești își exprimau direct protestul și dezaprobarea lor față de politica potrivnică intereselor naționale promovată de regimul dictaturii antonesciene, se legau nemijlocit de acțiunile de rezistență organizate și conduse de Partidul Comunist. Oral sau prin intermediul manifestelor, apelurilor și circularilor, al organelor sale de presă, Apărarea Patriotică a desfășurat în acești ani o intensă muncă propagandistică de lămurire și demascare a dictaturii antonesciene și războiului hitlerist, a dus în mijlocul maselor cuvîntul Partidului Comunist, chemările sale mobilizatoare la lupta pentru prevenirea catastrofei naționale înspre care era împins poporul român, pentru redobîndirea independenței și suveranității naționale. În acest fel, luptînd pentru salvarea vieții militanților revoluționari, alături de celelalte organizații, Apărarea Patriotică a contribuit la formarea unei opinii de masă potrivnică dictaturii militare și participării României la războiul antisovietic, deziderat însemnat, care a ușurat activitatea Partidului Comunist de mobilizare și conducere a tuturor forțelor sociale patriotice și progresiste ale națiunii, la lupta pentru înfăptuirea insurecției naționale antifasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

**ASPECTS FROM THE STRUGGLE AGAINST FASCIST TERROR,
FOR DEFENDING THE LIVES OF THE REVOLUTIONARY MILITANTS
IN CAMPS AND PRISONS (1940—1944)**

The revolutionary working-class movement of Romania, its political and professional organisations had been permanently confronted with the reactionary and abusive policy of the bourgeois repressive apparatus.

Instituted as a method of governing, simultaneously with the drive underground of the Romanian Communist Party and of the revolutionary mass organisations under its leadership and influence, the repressive policy, the coercitive measures adopted against the working-class movement, against the Communist Party, had got particular contours and proportions in the years 1940—1944.

Under shelter of the fascist legislation, the military dictatorship of Antonescu had adopted the most cruel repression against the revolutionary working-class movement, against all the socio-political forces which pronounced themselves, in a way or another, against fascism and Romania's participation to the Hitlerite anti-Soviet war. Through orders successively released in these years, thousands of members and sympathizers of the communist party, other antifascist militants were put into prison or interned into concentration camps.

The problem of defending the lives of the revolutionary fighters and patriots in camps and prisons organically identified itself with the antifascist resistance movement of the Romanian people, organized and led by the Communist Party, embracing different forms of manifestation: material, juridical and moral aid.

The moral support of the political detainees and prisoners, communist and antifascist ones, in camps and prisons, constitutes, alongside the abovementioned aspects, the subject of the present study. In this context, the author emphasizes the large propagandistic activity, developed through leaflets, the conspirative press organs, through different other means of protest and solidarity by the Patriotic Defence — a mass organization of struggle against fascist terror, which activated in these years under the leadership of the Romanian Communist Party.